

Főúri palota, polgári szalon, patika és cukrászda

Biedermeier ülősarok faliórákkal a XIX. század derekáról

A napóleoni háborúk nyomán a reprezentatív, „császári” jelentésű francia empire stílus főleg arisztokrata körökben terjedt el Európában, míg a jóval puritánabb biedermeier a polgári otthonokat jellemezte. Nem véletlen, hogy az utóbbi manapság is töretlenül őrzi népszerűségét a hazai és külföldi műkereskedelemben s a lakásokban. Mivel a Kiscelli Múzeum bútorgyűjteményét is gazdag „bíder-állomány” jellemzi, *Rostás Péter* igazgató az „anya-intézetében”, a Budapest Történelmi Múzeumban ennek bemutatására vállalkozott. A XIX. század első feléből való magyar anyagot más hazai gyűjteményekből és a környező országokból származó itthoni vonatkozású példányokkal is kiegészítette. A Felvidékről a betlíri kastély (Slovenské Národné Múzeum, Betliar) és a kassai testvérintézmény (Východoslovenské Múzeum, Košice), Horvátországból a varasdi megyei múzeum (Gradski Muzej, Varaždin), osztrák szomszédunktól pedig a bécsi iparművészeti múzeum (Österreichisches Museum für angewandte Kunst), valamint a Képzőművészeti Főiskola (Akademie der bildenden Künste, Wien) kölcsönzött példányokat.

A közel háromszázötven műtárgyat felvonultató bemutatón kétszázötven bútor mellett mintegy száz festmény és grafika is látható. A XVIII. és XIX. század

fordulóján legdrágább bútorfajtának számított az úgynevezett „fuvolaműves írószekrény” (németül Flötensekretär), amelybe nemcsak órát szereltek, hanem zeneautomatát is. A fából készült hengerekre fém tüskékkel kódolt dallamokat lejátszó fuvolát – a fújtatóját és hengerét – ólomsúlyok ereszkedéséből keletkezett energiával működtették. A jómódú háztartásokban így vált lehetővé hangszerek nélkül is a zenehallgatás. A kis fuvolasípokból orgonaszzerűen összeállított gépek korabeli operaslágerekből játszottak nyitányokat és áriákat. A legnépszerűbb Giacomo *Rossini* muzikája volt, de közvetlenül erre a célra szerzett zenét *Mozart* is. A zene-automatákat erre szakosodott órásmesterek készítették Bécsben, s a készülékhez náluk lehetett a későbbiekben is újabb dallamhengereket rendelni.

A kiállítás kurátora büszke arra, hogy a nálunk jelenleg ismert és hitelesített mindhárom muzikáló bútor szerepel a tárlaton. A saját tulajdonú 1817-ben készült, a pécsi Janus Pannonius Múzeumból származó 1826-os példány és a harmadik is, egy magángyűjteményből. A tárlatrendező külön felhívta a figyelmet egy másik különlegességre, amely Ausztriában, de egész Közép-Európában is páratlan. Ez a legkorábbi ismert neorokokó szék, amely a pesti

Károlyi-palota 1838-40-es berendezéséből származik. Korabeli párizsi textilszámlák bizonyítják, hogy nemcsak faragott, festett és aranyozott faváza, hanem a kárpitja is eredeti. A Honderú így írta le 1843-ban *Károlyi* György híres vörös szalonját: „Két roppant terem nyílik egymás menetében, mindkettő egyforma nehéz fehér virágú vörös selyem damaszt falú és roppant függönyökkel, amelyeket a leggazdagabb arany párkányzatok körzenek...” A falikárpit egy darabját a műemléképület felújítása során 1997-ben, a vörös terem ajtó feletti burkolata alatt találták meg, a kiállított támlásszék pedig 2006-ban magántulajdonból került elő. Szintén magánlakásban őrzik és használják egyébként *Szemere* Bertalan 1840 körül készült teázó asztalát, amelyet néhai felmenőjétől most *Magyar* Bálint kölcsönzött a tárlatra. Asztallapjának szembetűnő díszítése a kései biedermeierre jellemző, mértanias reneszánsz szalagmotívum-intarzia, amely a reformkorban a nemzeti öntudatra ébredésnek ugyanolyan kifejezése volt, mint a magyaros díszruhaviselés. Jellemzően helyi jellegű volt még a magyar asztalosok által felhasznált alapanyagok viszonylag szűk köre: főként az úgynevezett „habos kőris” (ilyen furnérral borították például a Váci Püspöki Palotából kölcsönzött szalonszék), továbbá a cser, dió, topolya és mahagóni. A kiállításon bemutatnak egy teljes asztalosműhelyt *Schmidt* Miksa egykori kiscelli bútorgyárából. A XIX. század második feléből megidézett üzemszobában a gyalupad és szerszámok mellett egy darabjaira szétszedett, „bontott szekrény” is megtekinthető, amellyel az egyes munkafázisokat, valamint az alkatrészeket szemléltetik.

Legalább ilyen látványos a biedermeier patika-berendezés. Az Arany Oroszlánt 1794-ben *Landerer* József pozsonyi gyógyszerész alapította Pesten,

az egykori Kecskeméti-kapunál. Két évvel később azonban eladta *Fuchs* Józsefnek, akitől *Petz* Samu vásárolta meg és költöztette át 1810-ben a jelenlegi helyére, a Papnövelde utca 2. alá, *Ráth* Károly házába, amelyet *Hild* József építész tervezett és kivitelezett. A bútorszobát az 1830-as években készült, cseresznyefa- és habos kőrisborítással. A gyógyszerész 1951-es államosítása után került a Kiscelli Múzeumba, ahol visszaállították eredeti állapotába.

A kiállítás hasonló szenzációja a Flóra cukrászda berendezése, amely az 1839-ben megnyitott Nagyhíd u. 678. szám alatt (ma Deák Ferenc u. 21.) állt. A Schindler-féle házban – mint arról a Pesther Tageblatt is beszámolt – a göttingeni származású *Georg C. Tolle* cukrászmester nyitott üzletet. 1850-ben a Flóra bútorszobát vette át *Friedl* Ferenc Ede a maga Fő u. 142. (ma Fő u. 20.) alatt működő cukrászdája indulásakor. A Friedl család harmadik nemzedékét a Corvin tér 6. szám alatt érte Budán az 1952-es államosítás. A biedermeier berendezés ekkor visszakerült a Fő u. 20. alá, majd innen jutott a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumba. Flóra ókori virágistenőnt a bolt cégérére *Varság* Jakab, a korszak legjelentősebb cégtábla-pingáló mestere festette meg 1839-ben. A fatáblára virágkoszorúval festett életnagyságú olajképet, az istennő lábánál virágfüzérékkel játszódozó puttókkal „mellékelték”. A kiszolgáló pult felett látható...

A különféle céhládák részlege, az asztali, padlón álló és a faliorák, továbbá régi pianínók és zongorák példányai mellett, korabeli tervrajzok, enteriőr-festmények s főúri vagy polgári megrendelők képmásai teszik teljesebbé az összképet.

A tárlat április 1-ig tart nyitva a Budavári Palota E. épületében.

W. I.

Szalonszék habos kőris borítással (1810 körül) a Váci Püspöki Palotából

Steindl Ferenc biedermeier támlásszéke (1840 körül), magántulajdon
Fáryné Szalatnyai Judit felvételei

